

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

Överklagande av en hovrättsdom – människoexploatering

Klagande

Riksåklagaren
Box 5553
114 85 Stockholm

Motpart

MK

Ombud och offentlig försvarare: Advokaten KC

Överklagade avgörandet

Göta hovrätts dom den 19 februari 2021 i mål B 4056-19

Yrkande

Jag yrkar att MK ska dömas för människoexploatering eller, i andra hand, bedrägeri. Påföljden ska under alla förhållanden bestämmas till fängelse.

Justering av åtalet m.m.

Jag godtar vad hovrätten funnit utrett angående de faktiska omständigheterna beträffande gärningen.

Jag yrkar i andra hand att MK ska dömas för bedrägeri enligt 9 kap. 1 § brottsbalken med följande tillägg till åtalet.

Gärningen har inneburit vinning för MK med sammanlagt 35 511 kr och skada för IA med 32 328 kr och för FZ med 3 183 kr.

Frågan i målet

Det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att Högsta domstolen uttalar sig angående tolkning och tillämpning av rekvisiten *vilseledande*, *utnyttjande av någons svåra situation* samt *exploaterar i arbete under uppenbart orimliga villkor* i straffbestämmelsen om människoexploatering (4 kap. 1 b § brottsbalken).

Åtalet

MK åtalades för människoexploatering enligt följande gärningsbeskrivning.

MK har från mitten av september till den 3 november 2018 i sin restaurang Indra på Bråddgatan i Norrköping genom vilseledande och genom utnyttjande av målsägandens svåra situation exploaterat FZ och IA i arbete under uppenbart orimliga villkor.

Vilseledandet har bestått i att han uppgett att de skulle få arbeta i restaurangen mot en lön om cirka 100 kr per timme samt därutöver få bostad och mat i restaurangen trots att han aldrig haft för avsikt att utge någon lön utan endast bostad och mat. Den ersättning som har lämnats, i form av bostad och mat, har stått i uppenbart missförhållande till den tid som IA och FZ arbetat.

IA och FZ har arbetat under uppenbart orimliga arbetsvillkor eftersom de arbetat under långa arbetsdagar utan rätt till vila eller paus samt då ingen lön utbetalts.

IA har arbetat cirka 11-12 timmar per dag, sex till sju dagar per vecka. FZ har arbetat varannan vecka förmiddagar ca tre till fyra timmar per dag och en till två dagar under helgen, ca 11 timmar per dag, samt varannan vecka 11-12 timmar under sex dagar.

AI och FZ har befunnit sig i en svår situation eftersom de vid gärningen nyligen kommit till Sverige, inte kunnat svenska och saknat annan bostad samt att MK hotat dem och även uppgett att han genom att anmäla dem till polisen för brott skulle se till att de blev utvisade ur Sverige.

MK har under ovan tid vid flera tillfällen i restaurangen på Bråddgatan och intilliggande lägenheten på Garvaregatan i Norrköping hotat FZ och IA. Hoten har bestått i att han till dem båda uttalat att han skulle använda våld mot dem och vid vissa tillfällen samtidigt även lyft en stekpanna framför dem. Han har även på ett hotfullt sätt inför FZ hållit ett vapen eller en vapenattrapp vilket senare även kommit till IA kännedom. Hoten har varit ägnade att framkalla allvarlig fruktan för egen och annans säkerhet till person.

Lagrum

4 kap. 1 b § 1 st brottsbalken

4 kap. 5 § 1 st brottsbalken i dess lydelse före den 1 januari 2019

Tingsrätten

Tingsrätten fann att de faktiska omständigheter som framgår av åtalet var styrkta (med undantag för påståendet om att MK skulle ha lyft en stekpanna framför målsägandena).

Vid sin rättsliga bedömning fann tingsrätten att rekvisiten för människoexploatering var uppfyllda. Enligt tingsrätten hade således MK genom vilseledande samt utnyttjande av målsägandenas svåra situation exploaterat dem i arbete under uppenbart orimliga villkor.

Tingsrätten dömde MK för människoexploatering till fängelse i 8 månader.

Hovrätten

MK yrkade att han skulle frikännas från ansvar.

Åklagaren, som förklarade att hon godtog vad tingsrätten funnit utrett beträffande de faktiska omständigheterna, yrkade att hovrätten skulle skärpa straffet.

Hovrätten instämde i tingsrättens bedömning av vilka faktiska omständigheter som var styrkta, med undantag för påståendena om olaga hot samt att antalet timmar FZ arbetat utan ersättning enligt hovrätten varit lägre.

Vid sin rättsliga bedömning fann hovrätten att målsägandena inte varit i någon svår situation, att FZ inte arbetat under uppenbart orimliga villkor samt att IA visserligen vilseletts att arbeta under uppenbart orimliga villkor, men att vilseledandet inte varit av så kvalificerad art som enligt hovrätten måste vara en förutsättning för straffansvar. Hovrätten ogillade därför åtalet i sin helhet.

Jag återkommer till hovrättens rättsliga bedömningar nedan under rubriken ”Min bedömning”.

Grunderna för min inställning

Brottet människoexploatering, som är subsidiärt till brottet människohandel, infördes i brottsbalken år 2018. Avsikten med kriminaliseringen är att stärka det straffrättsliga skyddet mot exploatering av personer i arbete och tiggeri.

Brottet består i att gärningsmannen genom olaga tvång, vilseledande eller utnyttjande av någons beroendeställning, skyddslöshet eller svåra situation exploaterar en person i tvångsarbete, arbete under uppenbart orimliga villkor eller tiggeri (4 kap. 1 b § första stycket brottsbalken). Straffet för brott av normalgraden är fängelse i högst fyra år.

Beträffande behovet av en ny kriminalisering anfördes i förarbetena bl.a. följande (prop. 2017/18:123).

Exploatering av utsatta personer utgör ett växande problem. Man kan observera att exploatering av utsatta personer i olika slags verksamheter har ökat under de senaste åren. De som drabbas är främst personer från andra länder som av olika skäl har kommit till Sverige i hopp om att finna försörjning här. Många gånger handlar det om människor som i sina hemländer lever i svår fattigdom eller är utsatta för diskriminering. Problemen med exploatering har uppmärksamats inom arbete, bl.a. inom bygg-, städ-, restaurang- eller bärplockningsverksamhet

samt inom jordbruket. Det kan t.ex. handla om att personer arbetar för en synnerligen låg lön eller oavlönat, eller under orimligt långa arbetsdagar. Det kan även röra sig om arbete under olika former av tvång eller hot. Vidare kan det avse arbete där personers handlingsfrihet begränsas genom att deras identitetshandlingar beslagtas. Det förekommer också att personer genom skuldsättning försätts i ett beroendeförhållande till arbetsgivaren, t.ex. genom utlån av pengar för att bekosta resan hit, eller genom att arbetsgivaren senare tar ut orimligt hög ersättning för mat och boende. Skulden dras sedan av från inarbetad lön, utifrån oskäligen villkor som ensidigt har bestämts av arbetsgivaren. Personer förmås på så sätt att arbeta under lång tid med inga eller begränsade möjligheter att bli skuldfria. Det finns också exempel på att arbetstagare har förmåtts betala arbetsgivaren stora summor för ett anställningserbjudande av sådant slag som en tredjelandsmedborgare i regel behöver för att beviljas arbetstillstånd i landet. Andra områden där det förekommer olika former av exploatering avser tiggeri, brottslig verksamhet och för sexuella ändamål. Exploatering för sexuella ändamål innebär ofta att kvinnor och flickor genom otillbörliga ekonomiska utnyttjanden exploateras i prostitution.

En gemensam nämnare vid många av de beskrivna förfarandena är att exploatören drivs av ett vinstsyfte. Men exploateringen innefattar ofta mer än ren ekonomisk skada och vinning. Det handlar i hög grad om en företeelse som allvarligt kränker den enskildes frihet, frid och mänskliga värdighet. Exploatörens agerande är därför på många sätt jämförbart med människohandlaren. Skillnaden består främst i att ett människohandelsbrott per definition i första hand tar sikte på en tidigare fas, nämligen den handelsåtgärd som med hjälp av ett otillbörligt medel möjliggör en senare exploatering av en person. De problem som nu avses tar i stället sikte på själva exploateringen, eller med andra ord det ändamål som människohandel syftar till.

De kriterier som var centrala då brottsrekvisiten för det nya brottet utformades var att straffbestämmelsen bör träffa såväl exploatering utan samband med ett människohandelsförfarande som exploatering som vidtas av någon annan än den som har genomfört människohandeln. Straffbestämmelsen bör också kunna omfatta fall där förutsättningarna för människohandel inte är uppfyllda. Straffbestämmelsen ska dock inte riskera att urholka användningen av människohandelsbestämmelsen. En viktig utgångspunkt var också att utformningen av den nya regleringen får önskad effekt, alltså att den träffar de uppmärksammade problemen med exploatering på ett så ändamålsenligt och adekvat sätt som möjligt.

I kommentaren till 4 kap. 1 b § brottsbalken (Juno, version 17) uttalas bl.a. följande.

Den brottsliga handlingen beskrivs på ett sätt som påminner om brottet människohandel i 4 kap. 1 a § brottsbalken. Uppbyggnaden av och rekvisiten för detta brott har också använts som modell för brottet människoexploatering.

De första rekvisiten gäller de *medel* som gärningsmannen kan använda för att uppnå sitt syfte. Dessa är olaga tvång, vilseledande eller utnyttjande av någons beroendeställning, skyddslöshet eller svåra situation. Till denna del har de begrepp som används samma betydelse och innehåll som i bestämmelsen om människohandel. Se kommentaren till 4 kap. 1 a § brottsbalken ovan.

De följande rekvisiten gäller handlingen "exploaterar". Exploatering innebär ett otillbörligt användande av en person. Också detta begrepp används i beskrivningen av brottet människohandel. Med uttrycket *exploaterar* förstås alltså i detta sammanhang att gärningsmannen i en viss verksamhet använder en person på ett sätt som framstår som klart oacceptabelt. Detta kan vara fallet även inom ett verksamhetsområde som under andra omständigheter i och för sig är legalt. Det ska också vara fråga om ett användande som utgör ett angrepp på personens frihet och frid.

Exploateringen ska enligt brottsbeskrivningen ske för en viss verksamhet. Vad som nämns är tvångsarbete, arbete under uppenbart orimliga villkor eller tiggeri.

Begreppet *arbete under uppenbart orimliga villkor* kan vara svårare att bestämma än t.ex. tvångsarbete. Det är här fråga om en helhetsbedömning. Allmänt taget handlar det om arbetsförhållanden eller arbetsvillkor som är så dåliga att de vid en helhetsbedömning av omständigheterna i det enskilda fallet på ett påfallande och negativt sätt skiljer sig från vad som kan anses acceptabelt på arbetsmarknaden. Bedömningen ska omfatta arbetssituationen i dess helhet, alltså både arbetsförhållandena och alla villkor som uppställts t.ex. i fråga om lön. Exempel på exploatering i arbete under uppenbart orimliga villkor kan vara att en person får arbeta för en synnerligen låg lön eller oavlönat, eller under orimligt långa arbetsdagar. Andra exempel kan vara att den anställde utsätts för oacceptabla säkerhetsrisker i arbetet eller att arbetsgivaren i samband med arbetet tar ut orimligt hög ersättning för en resa till Sverige eller för mat eller boende, som sedan dras av från inarbetad lön.

I kommentaren till 4 kap. 1 a § brottsbalken (Juno, version 17) anges att begreppet *vilseledande* innebär förmedlande av en oriktig uppfattning till någon och att begreppet sedan tidigare förekommer i bl.a. straffbestämmelsen om bedrägeri i 9 kap. 1 § brottsbalken.

Min bedömning

Bakgrund

Målsägandena, födda 1994 resp. 1995 och gifta med varandra, hade innan de anlände till Sverige den 7 september 2018 studerat vid universitet i

Bangladesh. De sökte sig till Sverige för dels vidareutbildning, dels arbete. De har beskrivit sig komma från en bangladeshisk medelklassfamilj. Båda talar ”någorlunda flytande” engelska. Med sig till Sverige hade de totalt 3 000 euro och 1 000 dollar samt guldsmycken till ett uppskattat värde om 50 000 – 60 000 kr som FZ fått när de gift sig. Vidare framgår att FZ beviljats uppehållstillstånd med anledning av studier i Sverige med rätt att uppehålla sig här i 13 månader. IA hade å sin tur fått uppehållstillstånd i egenskap av anhörig till FZ. IA har uppgett att en del av pengarna som de hade med sig var örönmärkta för FZs studieavgift. FZ har uppgett att avgiften skulle betalas terminsvis och att hon fått pengarna av sin familj. Resten är de båda överens om skulle användas för deras uppehälle särskilt då de innan de fått beslutet om uppehållstillstånd inte lyckats ordna en bostad. De har vidare uppgett att de under de första dagarna i Sverige fått använda sig av tillfälliga boenden, men inte lyckades hitta en lösning som var öppen även för icke-studenter och därmed för dem båda. Det var också i detta läge som de stötte på MK, varefter han erbjöd dem att bo i lägenheten ovanför sin restaurang. Målsägandena har berättat att de saknar släkt i Sverige, att de skrivit upp sig i diverse hyresköer inklusive den för studenter och där fått ett löfte om tillträde till en lägenhet men först i december 2018 – omkring tre månader senare. De har beskrivit det som svårt att hitta en hyresrätt på kort tid.

Hovrättens rättsliga bedömningar

Hovrätten har uttalat bl.a. följande under rubriken ”Utgångspunkter för hovrätten vid tillämpningen av straffbestämmelsen” (domen s. 7 f.).

Att regleringens syfte således är att förbättra det straffrättsliga skyddet mot exploatering av utsatta personer går mycket väl att förena med flera av de otillbörliga medel som omtalas i bestämmelsen, och som alltså är alternativa. Så är det ju tydligt att utnyttjande av någons beroendeställning eller skyddslöshet eller svåra situation är handlande som innebär just ett kapitaliserande på en annan människas utsatthet. Mindre tydligt är emellertid detta samband i fråga om de båda övriga otillbörliga medlen – dvs. olaga tvång och vilseledande – och där det särskilt i fråga om vilseledande också får anses röra sig om en i förhållande till övriga medel lindrigare grad av otillbörlighet. Även när det gäller exploateringssätten måste det för övrigt anses föreligga skillnader i svårhet, på så sätt att tvångsarbete givetvis framstår som det mest ingripande och tiggeri i sin tur som mer belastande än arbete under uppenbart orimliga villkor.

Att de otillbörliga medlen är alternativa innebär naturligtvis att det för bestämmelsens tillämpning är tillräckligt att bara ett av dessa medel kommit till användning för att på något av de angivna sätten exploatera en person. Om detta enda medel skulle vara vilseledande – dvs. ett medel som inte tydligt knyter an till syftet att skydda redan utsatta personer och som dessutom i fråga om svårhet avviker från övriga medel – och exploateringssättet vara arbete under uppenbart orimliga villkor, kommer

viktiga avgränsningsfrågor att inställa sig. Klart är att det då måste vara fråga om ett på visst sätt kvalificerat vilseledande och att det givetvis noga måste visas att det är genom detta vilseledande som någon exploaterats i arbete. Något annat kunde leda till svårigheter att avgränsa det på arbetsmarknaden måhända olämpliga och förkastliga men straffria från sådant som motiverar ingripande från samhällets sida med straffrättsliga medel. I detta fall har åklagaren som otillbörliga medel gjort gällande vilseledande och utnyttjande av svår situation och som exploateringsätt arbete under uppenbart orimliga villkor. Vad hovrätten har att pröva är således om MK genom vilseledande av IA och FZ och genom utnyttjande av deras svåra situation har exploaterat dem i arbete under uppenbart orimliga villkor.

Hovrätten, som fann att målsägandena varken vid ankomsten till Sverige eller senare befunnit sig i en svår situation, har beträffande denna bedömning uttalat bl.a. följande (domen s. 9 f.).

Av åklagarens gärningsbeskrivning framgår att IA och FZ vid tidpunkten för det påstådda brottet ska ha befunnit sig i en svår situation. Denna ska ha bestått i att de nyligen hade kommit till Sverige, inte kunde tala svenska och saknade annan bostad än den som erbjöds av MK samt att denne hotat dem och även uppgett att han genom att anmäla dem för brott hos polisen skulle se till att de blev utvisade ur Sverige.

Hovrätten ansluter sig i huvudsak till det som tingsrätten ansett vara utrett om IAs och FZs situation och instämmer i att det är dessas beskrivning av sin boendesituation och av upplevda alternativ som ska ligga till grund för bedömningen. Av det som utretts drar hovrätten emellertid andra slutsatser än tingsrätten.

Visserligen var IA och FZ vid tidpunkten för sin första kontakt med MK i en på så sätt besvärlig situation att de för tillfället inte hade något boende ordnat för sig. Emellertid skiljer sig deras belägenhet avsevärt från vad som under lagstiftningsarbetet synes ha avsetts med ”svår situation”. Så är de båda universitetsutbildade och kom till Sverige i syfte att studera och arbeta. Enligt vad de själva uppgett utgör de bangladeshisk medelklass och det var FZs familj som med egna medel skulle bekosta de relativt höga terminsavgifterna vid det svenska universitetet. Före ankomsten till Sverige hade de beviljats uppehållstillstånd för en tid av tretton månader. Till detta kommer att båda talade god engelska och hade med sig en inte obetydlig summa pengar som kunde täcka deras levnadsomkostnader under i vart fall ett antal inledande månader. Enligt vad som uppgetts om deras arrangemang var det FZ som först skulle bedriva studier, under vilken tid IA skulle bidra med arbetsinkomster. Därefter skulle han studera. Av det anförda följer att deras situation uppvisade stora likheter med – eller i vissa hänseenden var något bättre än – andra studenters och att de hade förhållandevis goda förutsättningar att ordna sin tillvaro och ta sig fram i det svenska samhället, trots att de

nyligen kommit hit och inte behärskade svenska. Så hade de t.ex. under sina första dagar i Sverige lyckats ordna två olika tillfälliga boenden och FZ hade haft kontakter med sin kurskoordinator.

Mot denna bakgrund är det tydligt för hovrätten att IA och FZ i straffbestämmelsens mening inte befann sig i en svår situation när de först träffade MK och fick erbjudande om att bo i lägenheten och inte heller när de några dagar senare – efter att ha flyttat in – accepterade att arbeta i restaurangen för att få bo kvar.

Som framgått har åklagaren även för tiden därefter gjort gällande att förhållandena utgjort en svår situation för IA och FZ, nämligen på så sätt att MK uttalat att han genom att anmäla dem för brott skulle få dem utvisade och att han på visst sätt hotat dem med våld. Inget av detta är emellertid av beskaffenhet att kunna utgöra en svår situation i lagens mening.

Med detta sagt ska det noteras att utredningen i och för sig ger stöd för att MK återkommande gjort uttalanden som av IA och FZ uppfattats som hot om våld och om utvisning. I inget fall har dock omständigheterna kring något sådant enskilt tillfälle blivit styrkta. Av detta följer att hovrätten i motsats till tingsrätten inte finner det visat att MK skulle ha hotat FZ och AI genom att ”på ett hotfullt sätt” inför FZ hålla ett vapen eller en vapenattrapp. Att ett vapen eller en attrapp visats upp framgår i och för sig av utredningen. Det är emellertid oklart när i tiden och i vilket sammanhang detta skulle ha skett och som hovrätten uppfattat FZs uppgifter ska det t.ex. inte ha varit i omedelbar anslutning till en diskussion dem emellan om anställningskontrakt, utan några dagar därefter. På grund av det anförda har det påstående om olaga hot som ryms inom gärningspåståendet om människoexploatering således inte blivit styrkt.

Beträffande FZ har hovrätten (domen sid. 14) utifrån omfattningen av hennes arbete och värdet av bostads- och kostförmånerna kommit fram till att hon haft en högre timlön (56 kr) än vad tingsrätten kommit fram till. Till detta ska enligt hovrätten läggas att hon i omkring en månads tid bodde i lägenheten och i viss utsträckning fick fria måltider där utan att hon under den tiden själv arbetade i restaurangen och utan att hon betalade hyra eller annat. Vid en sammantagen bedömning av FZs arbetssituation ansåg hovrätten att det för hennes del inte varit fråga om arbete under uppenbart orimliga villkor och att MK redan av det skälet skulle frikännas från åtalet för människoexploatering i förhållande till henne.

Hovrätten, som fann att MK gett IA en oriktig uppfattning om den lön som skulle betalas för arbetet på restaurangen och därefter använt denne i arbete under uppenbart orimliga villkor, uttalar slutligen bl.a. följande (domen s. 14 f.).

Den fråga som därmed uppkommer är om sambandet häremellan är sådant att MK i straffbestämmelsens mening kan sägas ha genom vilseledande exploaterat IA i arbete under sådana villkor. Situationen är därmed densamma som hovrätten redan inledningsvis skisserade, nämligen att det enda föreliggande otillbörliga medlet är vilseledande och exploateringsättet arbete under uppenbart orimliga villkor (se s. 8). Som då framhölls måste det i ett sådant fall uppställas krav på ett på visst sätt kvalificerat vilseledande samtidigt som det är nödvändigt att med noggrannhet kunna visa att det är genom detta vilseledande som någon exploaterats i arbete. I förevarande fall kan hovrätten inte finna att den oriktiga uppfattning som MK bibringat IA uppfyller kraven på ett sådant vilseledande. Så är det ju ett av kriminaliseringens huvudsakliga syften att skydda personer som av olika skäl redan är utsatta. Att då lämna en oriktig uppgift om lön till en person som inte är i den bemärkelsen utsatt – vilken uppgift leder till att vederbörande arbetar långa dagar utan att få betalt – är givetvis i högsta grad förkastligt, men kan enligt hovrättens mening inte utgöra ett sådant allvarligt angrepp på någons frihet eller frid att gärningen ska bestraffas som människoexploatering. MK ska därför frikännas. Inte heller ska han dömas i enlighet med det påstående om olaga hot som innefattas i åklagarens gärningsbeskrivning.

Min bedömning

Gällande exploatering i arbete under uppenbart orimliga villkor kan jag inte instämma i hovrättens uppfattning om att det, i de fall endast vilseledande åberopas som medel för straffansvar, ska krävas ett mer kvalificerat vilseledande än annars. En sådan inskränkning av det straffbara utrymmet saknar stöd i lagtexten och kan heller inte utläsas av förarbetena. Tvärtom är det tydligt att innebörden av rekvisitet "vilseledande" är tänkt att vara detsamma som i t.ex. bedrägeribestämmelsen.

Hovrättens motivering att "*Något annat kunde leda till svårigheter att avgränsa det på arbetsmarknaden måhända olämpliga och förkastliga men straffria från sådant som motiverar ingripande från samhällets sida med straffrättsliga medel*" är i högsta grad anmärkningsvärd. Inte minst eftersom ett sådant förfaringssätt som beskrivs här även torde vara straffbart som bedrägeri. Eftersom straffskalan för människoexploatering av normalgraden sträcker sig från fängelseminimum upp till fängelse i högsta fyra år finns det därtill goda möjligheter för domstolen att inom ramen för straffmätningen och påföljdsbestämningen beakta art och grad av de otillbörliga medel som använts och vilken form av exploatering som förevarit.

Lika med tingsrätten (se tingsrättens dom s. 93 f.) är det också min uppfattning att målsägandena har befunnit sig i en svår situation när de anländer till Sverige och tackar ja till erbjudandet om bostad, logi och arbete i den aktuella

restaurangen. Efter vad som framkommit står det också klart att situationen försvårades ytterligare under den tid de bodde i lägenheten. Målsägandena har berättat att de uppfattade situationen så att den enda möjligheten för dem att få ut sin lön var att stanna kvar och fortsätta med arbetet i restaurangen. Det måste också framhållas att målsägandena, när de inte längre fick bo i lägenheten den 3 november 2018, behövde hjälp från sociala myndigheter med att få boende vilket understryker deras svåra situation. Det är vidare uppenbart att MK vilselett målsägandena genom att lämna oriktiga uppgifter om under de villkor de skulle bo och arbeta m.m.

I fråga om FZ är det min uppfattning att en timlön om 56 kr under de villkor hon arbetat (tungt arbete, långa dagar, obekväm arbetstid m.m.) måste anses uppenbart orimligt på det sätt som avses i bestämmelsen om människoexploatering.

Sammanfattningsvis är det min uppfattning att MK ska dömas för människoexploatering eller, i andra hand, bedrägeri. Påföljden ska under alla omständigheter bestämmas till fängelse.

Prövningstillstånd

Enligt 54 kap. 10 § första stycket 1 rättegångsbalken får prövningstillstånd meddelas om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens). För att bevilja prövning enligt denna punkt krävs alltså att ett avgörande av Högsta domstolen blir av generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar.

Riksåklagarens uppgift som åklagare i Högsta domstolen syftar till att få fram en enhetlig och tydlig praxis i rättsliga frågor av betydelse för åklagarverksamheten. Till ledning för vilka rättsliga områden som från åklagarsynpunkt bör prioriteras tar Åklagarmyndigheten tillsammans med Ekobrottsmyndigheten varje år fram en lista över prioriterade prejudikatfrågor. I den lista som publicerats i januari 2021 anges under rubriken ”Människoexploatering” att vägledande uttalanden behövs beträffande tolkningen av rekvisiten tvångsarbete och arbete under uppenbart orimliga villkor samt gränsdragningen dem emellan.

Åklagarmyndighetens utvecklingscentrum har i yttrande till riksåklagaren anfört bl.a. följande.

Lagstiftningen om människoexploatering är relativt ny. Det finns knappt några avgöranden på området. Det är även få ärenden avseende renodlad människoexploatering som leder fram till åtal. Utvecklingscentrum upplever att lagrummets rekvisit, bl.a. tvångsarbete och arbete under uppenbart orimliga villkor, är svåra att tillämpa. Förarbetena ger inte tillräcklig vägledning. Utvecklingscentrum anser sammantaget att det är av synnerlig vikt för rättstillämpningen att Högsta domstolen uttalar sig vägledande kring

rekvisiten vilseledande, utnyttjande av någons svåra situation samt arbete under uppenbart orimliga villkor.

Jag instämmer i Utvecklingscentrums uppfattning. Att bestämmelsen är svår att tillämpa understryks ytterligare av nu aktuellt fall där tings- och hovrätten på i stort sett samma underlag kommit till diametralt olika slutsatser i sina rättsliga bedömningar. Mot bakgrund av hovrättens uttalanden angående rekvisitet ”vilseledande” i förhållande till rekvisitet ”arbete under uppenbart orimliga förhållanden”, vilket i sig innebär en påtaglig inskränkning av det straffbara området, är det av särskilt stor vikt att Högsta domstolen klargör rättsläget beträffande detta.

Sammanfattningsvis är det av vikt för ledning av rättstillämpningen att Högsta domstolen prövar mitt överklagande.

Bevisning m.m.

Jag åberopar samma muntliga och skriftliga bevisning som åklagaren åberopade i hovrätten.

Den muntliga bevisningen åberopas genom uppspelning av bild- och ljudfilerna med förhören vid tingsrätten (hänvisning godtas).

Målet bör avgöras efter huvudförhandling till vilken MK bör kallas att inställa sig personligen.

Katarina Johansson Welin

My Hedström

Kopia till:

Utvecklingscentrum

Riksenheten mot internationell och organiserad brottslighet (AM-149746-18)

Kammaråklagaren Eva Wintzell